

8. Висновок на проект Закону України «Про податок на розкіш» від 21 листопада 2008 р. №3405 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33722. – Назва з екрану.

9. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17&p=1297523306927586>. – Назва з екрану.

Сидор І. П.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Мобілізація певної суми грошових коштів для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій формує доходи бюджету. Доходи бюджету беруть участь у процесі перерозподілу вартості ВВП, а відтак, через видатки бюджету, відіграють значну роль у соціально-економічному розвитку держави.

Відповідно до положень Бюджетного кодексу України доходами державного та місцевих бюджетів визнаються: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом і трансферти [1].

Провідне місце в дохідній частині державного та місцевих бюджетів посідають податкові надходження. Податкові надходження представлені загальнодержавними та місцевими податками, зборами (обов'язковими платежами).

Основним законодавчим актом, який визначав особливості функціонування системи оподаткування в Україні до 01.01.2011 р. був Закон України «Про систему оподаткування» [2]. Починаючи з 01.01.2011 р. вступив в дію Податковий кодекс України [3], який за своїм змістом суттєво відрізняється від свого попередника як механізмами справляння окремих видів податкових платежів, так і складом загальнодержавних податків і зборів.

Відповідно до Податкового кодексу України до загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені Податковим кодексом і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім окремих випадків, передбачених цим Кодексом.

Насамперед, необхідно відмітити позитивні зміни у законодавстві з питань оподаткування стосовно скорочення переліку загальнодержавних податків та зборів і їх впорядкування (табл. 1). Зокрема, положеннями Податкового кодексу збережено основні бюджетоформуючі податки, такі як: ПДВ, акцизний податок, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, мито, плата за землю. Окремі загальнодержавні податки і збори зазнали реформування. Так, податок з власників транспортних засобів замінив збір за першу реєстрацію транспортного засобу; збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету трансформовано у плату за користування надрами, збір за спеціальне використання природних ресурсів розписано на два види цього платежу: збір за спеціальне використання води та лісових ресурсів. Скасовано податок на промисел. Практично у незмінному вигляді збережено фіксований сільськогосподарський податок та збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства як податки на окремі види діяльності. Усі вище зазначені обов'язкові платежі відповідно до Бюджетної класифікації доходів бюджету формують податкові надходження.

Проте, слід зазначити, що не всі загальнодержавні податки і збори (як згідно Закону України «Про систему оподаткування», так і відповідно до Податкового кодексу України) входять до складу податкових надходжень, що суперечить основним положенням Бюджетного кодексу України (табл. 1).

Таблиця 1

Загальнодержавні податки і збори у складі податкових і неподаткових надходжень бюджету*

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ визначені:	
<i>Податковим кодексом України</i>	<i>Законом України «Про систему оподаткування»</i>
Податкові надходження	
податок на додану вартість;	податок на додану вартість;
акцизний податок;	акцизний збір;
податок на прибуток підприємств;	податок на прибуток підприємств;
податок на доходи фізичних осіб;	податок на доходи фізичних осіб;
мито;	мито;
плата за землю;	плата (податок) за землю;
збір за першу реєстрацію транспортного засобу;	податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів;

* Примітка. складено автором за даними джерел [2; 3].

фіксований сільськогосподарський податок;	фіксований сільськогосподарський податок;
---	---

Продовження таблиці 1

збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства;	збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства;
	податок на промисел;
плата за користування надрами;	збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету;
збір за спеціальне використання води;	збір за спеціальне використання природних ресурсів;
збір за спеціальне використання лісових ресурсів;	
Неподаткові надходження	
збір за використання радіочастотного ресурсу України;	збір за використання радіочастотного ресурсу України;
збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками;	збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками;
збір у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності;	збір у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності;
рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України;	рентні платежі;
рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні;	
	плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності;
	єдиний збір, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України;
	збори до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (початковий, регулярний, спеціальний);
	збір за проведення гастрольних заходів;
	судовий збір;
	збір на соціально-економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження.
	державне мито;
	збір на обов'язкове державне пенсійне страхування;
Цільові фонди	
екологічний податок;	збір за забруднення навколишнього

Зокрема, у переліку загальнодержавних податків і зборів є такі, що відносяться до складу неподаткових надходжень чи цільових фондів бюджету.

Таким чином, інша група загальнодержавних податків і зборів (окрім вище названих) складає неподаткові надходження бюджету. Їх кількість та механізми справляння також зазнали змін у процесі реформування законодавства з питань оподаткування. Зокрема, у прийнятому Податковому кодексі збереглися такі збори як: збір на використання радіочастотного ресурсу, збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну, теплову енергію та затвердженого тарифу на природний газ, а також рентна плата. Усі інші збори виключені із переліку загальнодержавних податків і зборів.

Збір за забруднення навколишнього природного середовища замінив екологічний податок, який наповнює цільові фонди бюджету.

Якщо скорочення переліку загальнодержавних податків і зборів та прийняття єдиного зведеного законодавчого акту з питань оподаткування є позитивним аспектом діючої практики, то перенесення недоліків попередніх правових актів з питань оподаткування до Податкового кодексу вносить суттєву плутанину у визначення податкових і неподаткових платежів. Зокрема, у Законі України «Про систему оподаткування» та у Податковому кодексі України визначено перелік загальнодержавних податків і зборів велика кількість яких входить до складу не лише податкових надходжень, а й неподаткових платежів бюджету.

З метою чіткого врегулювання норм податкового права необхідно визначити сутність податкових і неподаткових надходжень, а також основні критерії їх розмежування.

Податковими надходженнями визнаються податки і збори (обов'язкові платежі), яким притаманний податковий метод мобілізації доходів бюджету. А самі податкові надходження досить часто асоціюються з податками. Податки проявляються у фінансових відносинах держави з фізичними і юридичними особами щодо примусового вилучення частини доходів з метою формування фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів. Таке вилучення частини доходів здійснюється на засадах одностороннього руху фінансових ресурсів від платників податків до держави.

За формою виявлення податки є особливим видом обов'язкових платежів. Вони відрізняються від інших обов'язкових платежів за такими ознаками:

- податки вилучаються на умовах безповоротності і безоплатності;
- односторонність встановлення обсягу сплати податку без попереднього погодження з платниками;
- сплата податку відбувається лише до бюджету;
- отримання грошових коштів у формі податків не має конкретного цільового призначення;
- податки є невід'ємним атрибутом держави і базуються на державних актах найвищої юридичної сили.

Податки – не єдина форма акумуляції грошових коштів до бюджетів та інших державних фондів. Існують ще обов'язкові платежі (збори, відрахування), яким притаманні ознаки податків:

- збори – стягуються з платників за умови конкретного еквівалентного обміну між державою та платником. Відповідають на запитання за що? Розмір плати залежить від розміру ресурсів, що використовуються, а надходження плати державі визначається державною власністю на ці ресурси;

- відрахування, внески – обов'язкові платежі, яким притаманні ознаки цільового призначення. Відповідають на запитання на що?

Характерними особливостями податку, які відрізняють його від інших обов'язкових платежів (зборів, відрахувань), є те, що він:

- стягується на умовах безповоротності. Повернення податку можливе тільки в разі його переплати або тоді, коли законодавством передбачені пільги щодо цього податку;

- має односторонній характер встановлення. Сплата податку не породжує зустрічного зобов'язання держави вчиняти будь-які дії на користь конкретного платника;

- може бути сплачений лише до бюджету, а не до іншого грошового фонду;

- не має цільового призначення;

- є виключно атрибутом держави і базується на актах вищої юридичної сили.

Сутність неподаткових надходжень у законодавчих актах, навчальній і науковій літературі не подається та, як правило, зводиться до пере-

ліку складових, а саме: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження.

На нашу думку, неподаткові надходження відображають сукупність розподільчих відносин примусового, обов'язкового характеру, які виникають між державою та юридичними і фізичними особами з приводу формування централізованих фондів грошових коштів (державного і місцевих бюджетів) із застосуванням неподаткового механізму мобілізації платежів з метою подальшого їх використання для задоволення суспільних потреб.

Відмітимо, що як податковим, так і неподатковим надходженням властиві багато спільних ознак: обов'язковість сплати, джерело формування доходів бюджету держави; участь у перерозподілі вартості ВВП; платниками виступають як юридичні, так і фізичні особи; справляння регулюється відповідними нормативно-правовими актами. Проте, є три суттєві відмінності, які дозволяють розмежовувати податкові і неподаткові надходження. Так, характерними ознаками неподаткових надходжень бюджету є:

- заздалегідь визначене цільове використання платежів;
- окремі із неподаткових платежів можуть мати разовий чи випадковий характер (адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу);
- неподатковий метод мобілізації платежів, який передбачає формування неподаткових доходів від продуктивної діяльності держави та від реалізації її майнових прав у вигляді доходів, дивідендів, надходжень, плати та зборів. Зокрема, доходи від продуктивної діяльності надходять від підприємницької діяльності держави (державний сектор економіки) та від надання певних послуг, а доходи від майнових прав — у вигляді доходів від використання державного майна та угідь.

Таким чином, здійснивши аналіз складу загальнодержавних податків і зборів на предмет їх відповідності вітчизняному законодавству та механізмам мобілізації, слід відмітити, що до загальнодержавних податків і зборів відносять ті обов'язкові платежі, яким притаманний неподатковий механізм мобілізації. Саме тому, на нашу думку, необхідно внести корективи у вітчизняне законодавство з метою розмежування податкових і неподаткових платежів зважаючи на методи та механізми їх мобілізації

до бюджету, а також найбільш суттєвий характер неподаткових платежів – це еквівалентні взаємовідносини їх платників з державою.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI // Відомості Верховної ради України. – 2010. – №50-51. – 572 с.
2. Закон України «Про систему оподаткування в Україні» від 25.06.1991 р. №1251–XII // Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755–VI // Офіційний вісник України. – 2010. – №92. Том 1. – Ст. 9.

Стоян В. І.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

КАЗНАЧЕЙСЬКА СИСТЕМА КАСОВОГО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Незаперечним визнається той факт, що бюджет є найдієвішим інструментом, завдяки якому держава має можливість впливати на економічні, соціальні та політичні процеси. Тому надзвичайно важливим є забезпечення ефективного механізму його виконання. Виконання бюджетів завжди було питанням, обговорення якого викликало дискусії. Воно може мати домінуюче значення у критичні моменти розвитку держави або обмежений характер у період відносної стабільності.

Внаслідок цього не менша увага прикута і до органу, який уповноважений виконувати державний та місцеві бюджети, тобто організувати процес надходження та розподілу бюджетних коштів. Такими функціональними повноваженнями наділена Державна казначейська служба України.

В економічній літературі проблеми організації виконання державного та місцевих бюджетів висвітлені достатньо широко. Однак недостатньо дослідженими залишаються проблеми, породжені самою практикою казначейської системи касового виконання бюджетів за доходами та видатками. Слід зазначити, що протягом усієї історії становлення та розвитку Казначейства України, в першу чергу, вирішувались питання реалізації та впровадження його функціональних повноважень. Питання якості обслуговування, розширення переліку послуг залишалися поза увагою як з точки зору суто організаційних, так і методологічних аспектів.